

Mario Sintich

NAPOMENE O GOVORU DRAGOZETIĆA

Note sul dialetto di Dragosetti, Venezia 1959.

S talijanskog preveo mr. Irvin Lukežić, Pedagoški fakultet, Rijeka, Ur.: 3. travnja 1995.

UDK 800.872 : 808.62-087 DRAGOZETIĆI

(Izvešće prof. A. Cronije na redovitoj sjednici od 1. ožujka 1959)

Otok Cres proteže se duž šezdeset i šest kilometara zračne linije dok mu pak širina iznosi dvanaest kilometara; presijeca ga dugačak lanac bregova koji dostiže najvišu točku na brdu Sis (638m), premda bi se prije moglo govoriti čas o produljenim čas o zaobljenim vrhovima negoli o pravome lancu. Između pojedinih su vrhova položene doline, kraške vrtače u obliku lijevka, tanjura ili zdjele, nerijetko prekrivene šumarcima ili pak kultivirane i nazvane *poljina*. Ukupna dužina razvedene obale iznosi 208 kilometara; zbog čega je zanimanje njegovih stanovnika uvijek dvojako: riba i poljoprivreda.

Ovaj je otok, koji bi se s obzirom na svoju ekonomsko-trgovačku vrijednost mogao smatrati beznačajnim, imao nekada posebno važnu stratešku ulogu i vrlo burnu povijest. Njegovo se ime spominje već u antičkih pisaca, kod jednih gotovo u današnjem obliku kao *Krepsa* (Ptolomej) ili *Crexa* (Pomponije Mela, I.III, c. 21), kod drugih u obliku *Apsiritis* (Lukan, *Phars.*, lib. V), što je toponim kojim se podjednako označavao otok Lošinj kao i Osor. Na brdu Sis još i danas postoje tragovi gradine koju Fortis pripisuje razdoblju neolitika.

Od 27. godine pr. n. e. do 476. godine n. e. bijaše neprekidno pod rimskom vlašću, o čemu nedvojbeno svjedoče tragovi cesta i građevina, a naročito toponomastika. Postojala su naselja, manje ili više napućena, Beli (*Caisole*, *Caput insulae*), Lubenice (*Lubenizze*, *Hibernicae*) i Porožina (*Faresina*, *Farum insulae*), da ne spomi-

njemo Osor (*Ossero*) koji, danas gotovo pust, brojaše 20 000 rimskih građana! Otok se potom kristijanizira, priznaje bizantsku vlast a prvi se Slaveni pojavljuju ovdje moguće već oko 602. ili 611. godine; nije poznato odakle su došli, ali sigurno je da su boravili u ovdašnjim utverdama i živjeli kao pastiri i zemljoradnici. U to vrijeme bijahu, međutim, još posve malobrojni. Od 1000. do 1797. godine, odnosno sve do mira u Campoformiu, neprekidno je pod vlašću lava Sv. Marka, izuzmemo li dvije relativno kratke epizode mađarske dominacije (1111-1126. i 1358-1409).

Od 1000. godine naovamo sve je življa prisutnost Slavena; nadolazili su u grupama ali nije moguće jasno rekonstruirati prema kojim su se smjerovima i prema kojim odredištima kretali. Postoji, međutim, jedan dokument iz 1271. prema kojem vlada Venecijanske Republike dopušta osorskome grofu (*conte*) da uza se ima štitonošu koji poznaje slavenski jezik »*de scutifere quod sit de Sclavonia...*« i drugi dokument iz 1312. godine kojim se grofu Andrei Bragadinu dopušta pratilac što govori slavenskim jezikom »*qui sciat linguam sclavam (...) ce quod homines de extra ignorant linguam latinam*« (Mon. Spect. His. Slav. Merid. 79; 1, 105 i 263). Na temelju spomenutih dokumenata daje se, s velikom sigurnošću, zaključiti da su Slaveni s vremenom postajali sve brojniji i da je njihov jezik malo-pomalo počeo istiskivati dalmatski.

Brojnim se imigracijama tijekom XVII. stoljeća pridružuje još jedna nova: mnogi slavenski bjegunci, bježeći pred navalom Turaka, potražiše utočište na otoku, a Venecija ne samo da se nije protivila njihovu dolasku nego ih je dapače i podržavala, budući da otok bijaše gotovo nenaseljen.

Od 1797. do 1813. nalazi se pod vlašću Napoleona, zatim Austro-Ugarske do 1918, potom Italije sve do 1945; trenutno je Cres pod Jugoslavijom.¹

Tijekom austrougarske uprave otok se obogatio novim slavenskim elementima; ukinuta je drevna Osorska biskupija, a Cres priključen Krku, gdje od 1839. do 1893. stolovahu isključivo slavenski biskupi te prema tome onamo upućivahu svećenike slavenskog jezika.

Usprkos tolikoj raznolikosti naroda zapravo dva elementa sudjelovahu u etničkom i lingvističkom oblikovanju stanovništva, talijanski i slavenski. Prvi predstavljaše preostatak rimskoga žiteljstva, koji se uspio sačuvati i održati zahvaljujući kršćanstvu i mletačkoj sili; onaj drugi pak element uspostavlja se mnogo kasnije zbog učestalih migracija. Oba su se elementa, sve do 1945, međusobno jasno razlikovala, kako po jeziku tako i po vanjskome izgledu i kulturnoj razini. Talijanska se populacija u socijalnome pogledu izdvajala tako što je pretežno tvorila upravni i intelektualni sloj dok je, naprotiv, u lingvističkom pogledu logično da se razlika nije mogla toliko održati i da su, budući da su svi ili gotovo svi otočani bilingvalni, postojale uzajamne posuđenice, pa se i najsiromašniji slavenski govori postupno obogatiše talijanskim posuđenica-

1 Tekst je nastao 1959. Nap. prev.

ma. Danas je situacija drugačija, Talijani su pretežnim dijelom odselili u Italiju, a Jugoslavija čini obrnuto od onoga što se događalo u godinama fašističke vladavine. Dapače, na posljednjem smo studijskom putovanju imali prilike ustanoviti da najmlađa generacija ne zanemaruje samo talijanski nego zaboravlja i tipične značajke lokalnoga izgovora.

Na temelju ovih kratkih historijskih napomena lako je uvidjeti koliko složenost i zanimljivost lingvističkog istraživanja ovog područja toliko i nepouzdanost vijesti koje se odnose na slavenske migracije za utvrđivanje njihova porijekla i loze kojoj pripadaju. Sigurno je jedino, premda slavenski element tvore gotovo isključivo Hrvati, da su razlike između govora i govora, te između izgovora i izgovora znatne, kao što su različiti fizički tipovi i njihovi običaji; ovo bi po našem mišljenju moglo značiti da su različiti njihovi korijeni ili rodovi iz kojih proizlaze, jer za objašnjenje tolike razlike nije dostatna pouzdanost njihove učestale imigracije.

Ove historijske napomene, osim svoje orijentacijske funkcije, moraju pokazati da se naš rad neće oslanjati na bilo kakvu pripomoć povijesti, nego će se temeljiti isključivo na lingvističkim polazištima. Jedino što se povijest može donekle okoristiti kakvim našim zaključkom ili opservacijom.

O Cresu postoji do danas samo jedna dijalektološka studija; ona koju je napisao Mate Tentor², i mi ćemo je tijekom našega rada imati prilike citirati nekoliko puta; no ta je studija nastala početkom ovoga stoljeća, odnosno, treba uzeti u obzir ne samo lingvističke promjene što su se odonda dogodile, nego i razvoj dijalektološke metodologije. I, prije svega, valja napomenuti da osim Cresa na otoku postoji još 66 naseljenih mjesta koja su ukupno 1945. godine imala 6 500 žitelja, a taj je broj nažalost sveden gotovo na jednu trećinu.

Mi ćemo se pozabaviti jednim od njih, Dragozeticima (*Dragosetti*), stoga što je ondje govor udomaćen i zato što je, zahvaljujući svome zemljopisnom položaju izgleda bolje očuvan od ostalih.

Dragozetici su malo selo, smješteno na sjevernom dijelu otoka; broje stotinjak kuća, bijelih poput stijena okolnih brežuljaka i oblutaka s obližnjih žalâ: promatraju Kvarner pomalo razočarano, a zrak, svjetlo i tišina što ih okružuje kao da žele nagovijestiti smrt. Stanovnici su danas malobrojni, možda ih je 130, nasuprot 350 prije rata; najmlađi muškarac ima 40 godina! Oporavilište staraca koji čuvaju uspomenu na svoju prošlost i koji da bi preživjeli, imaju potrebu ostati! Drugdje bi, vele, umrli. More je blizu, kakva tri kilometra dalje, ali nitko ne ribari pa se i ono doima samotnim, kao da upravo umire. Odostrag, po brdskim grebenima, pusto stijenje oživljeno tek ponekim stablom i pokojom podivljalom ovcom, dublje u pozadini, doline ispunjene tišinom i

2 M. TENTOR, Der čakavische Dialekt der Stadt Cres, u *Arch. für Slav. Phil.*, sv. 30 (1909). Autorova bilj.

šikarjem, usamljene staze koje pamte živahnu povijest, i umoran korak kakva turobna roditelja. U podnožju sela dolina, obrađena i zelena; tu i tamo, prema moru, pitoma se maslina izmjenjuje s divljom maslinom, smrekom i žalfijom.

A čime se onda ovi ljudi bave? Kako žive? obrađuju oskudna polja i sakupljaju podivljale ovce. Nekada su sjekli drveće, prenosili ga do mora na strpljivim magarcima i iscrpljujućim taljigama, i prodavali ga u Veneciju. Sada više ne. Stari vele: nama je dosta i malo, jer od života ionako više ništa ne očekujemo. Mlađi su daleko, u Rijeci, u Italiji i Americi.

Žene se bave svojim poslovima i znaju raditi kao muškarci, predu vunu i okopavaju zemlju, kuhaju i pripravljaју drva, sve, kao što je bilo od pamtivjeka. I mogle su biti lijepe, da trud nije njihova lica učinio sličnim licima bizantinskih madona, i da kamenite ceste nisu smele njihov korak u ritam nevinih i nesvjesnih zatočenika. Svjetlo je sunčano a voda nebeska; večer pri jednostavnu obrok, pale se uljanice ili petrolejke, zatim ubrzo sve obuzima san i noć.

Što odijevaju? Starinska je nošnja³ u priprostim škrinjama i čuva svježje boje, ali haljine danas naginju crnoj boji, tom umornu i turobnu tonu koji odgovara onima koji su mnogo proživjeli i propatili. Djeca? nedostaju; Tek poneka djevojka s nejasnom nadom u glavi da će jednog dana ipak nekamo otići.

Jednom tjedno dolazi autobus, kukavan i sipljiv relikv iz boljih vremena, povezujući selo s Cresom; nekoliko pak puta u Porozinu, malu luku na dva sata od sela, pristaje parobrod i donosi malo života i osnovnih namirnica.

Kakva je prošlost toga sela koje umire? Kada, zašto i odakle dođoše njegovi stanovnici? Jesu li ih pokrenuli užasi rata ili slijepa sudbina kojoj se predaje nemirna slavenska duša? Nema sigurnih podataka; prva kuća, izgleda potječe iz 1200. godine kako neki vele, ali nam nije bilo moguće pronaći tragove njezine izgradnje, bila je pregrađivana i čini se da bi ispod nove žbuke mogao biti kakav antički zapis. I kada je takav napis mogao nastati? O tome također ništa sigurno nije moguće izložiti. Postoji i predaja da je prije Dragozetića ovdje podignuto malo selo Filožići, udaljeno odavde svega dva kilometra, ali koliko prije, ne zna se. Kojim su putem ili kojim morem prošli ovi ljudi? Koga su ovdje zatekli? Možda ostatke kakva rimskog utvrđenja, moguće kojeg latinskog stanovnika ili možda nikoga. Ništa nije poznato, ali je pouzdano da, ako Beli i Porozina imaju ostatke iz rimskoga vremena, onda ovo područje nije moralo biti nepoznato ili nenaseljeno u stara vremena. Odjeća ovih otočana, njihov jezik i njihovi običaji mogu navesti na zaključak da su ovamo pristigli oko 1000. godine i da su se trajno naselili radi poljoprivrede. Doista, u podnožju stijena ponad kojih stoji selo

3 »Nošnja je od crvena sukna protkana crnim uzorcima, odjeća kakvu već imaju običaj nositi gotovo svi Iliri; običaj što se održao stoljećima i potječe od Skita«, Alberto Fortis, *Saggio d'Osservazioni sopra l'isola di Cherso et Osero*, Venecija, MDCCLXXI, str. 42.

proteže se dolina, i stanovnici Dragozetića, čak ako su kasnije i postali pomorci, prvenstveno su usmjereni poslovima u šumi i prema zemlji. O tome svjedoče brojni kilometri kamenitoga zida (*gromaca*) koji oni, s mahnitom upornošću, podigoše kako bi međusobno razdijelili posjede.

Što se tiče jezika, svi govore hrvatskim narječjem čakavskoga tipa, govorom koji je posljedica raznih otočnih mijena, ali koji, zbog položaja naselja, predstavlja možda najčišći govor na Cresu, želim reći, govor koji je najbolje očuvao svoje izvorne značajke, i pokazuje najveće bogatstvo izraza: takvo je uvjerenje jedna od temeljnih pretpostavki našega rada.

VOKALIZAM

1. Kao polaznu točku za vokalizam uzet ćemo *jat*, medašni kamen koji karakterizira sva štokavska i čakavska narječja. Dragozetići se nalaze u ekavskom području koje je, uostalom svojstveno gotovo čitavoj otočnoj skupini Kvarnera. Prema tome, u pretežnom broju slučajeva praslavenskom *ě* odgovara jednostavno *e* kao u *lêpi, dête, mêsto, vêtar, letèt, petêh*; pa ipak ne nedostaju ni ikavski morfemi, premda su toliko rijetki da im valja pripisati ulogu izuzetaka. Navodimo neke slučajeve: *divôjka, štirat, mihûr, nîman, bîše* (imperpekt glagola *biti*, uobičajeno u bezličnim frazama); ovima se mogu pridodati imenice *vêra* i *švêtlošt* koje, u posebnim sklopovima glase *vîra* i *švitlošt* (*pâšja vîra, prêš švitlošt*).

2. Nazalni vokal *ę* u praslavenskom, u pravilu se, kao u ostalim štokavskim i čakavskim govorima mijenja u *e*, ali, poslije palatalnih i polupalatalnih (mediopalatalnih) suglasnika moguće je pronaći slučajeve s *a*, kao u riječima: *jâšmik, žaik* (u metatezi za *jažik* štok. *jezik*), *žâj, žâjân* (štok. *žeda, žedan*). Nazalno *ą* zamjenjuje se, prirodno, s *u*, dakle: *rukâ, mûž, pût*, itd.

3. Neizraziti vokali ili tvrdi i meki poluglas mijenjaju se u vokal *a*: *otâc, junâc, maglâ*, dok u Cresu, kao što dobro ističe Tentor, daju *e*: *meglâ, otêc, junêc*. U slučajevima *šôn* (prez. glagola *biti*), *šêdon, ôšon*, u kojima se poluglas *ê* mijenja u *o*, govor se Dragozetića slaže s onima u Cresu.

4. Vokalno ili slogotvorno *l*, umjesto da se promijeni u *u*, kao u štokavskom, ostaje blisko izvornoj artikulaciji, premda se poluglas ojačava parazitarnim *a*: *balhâ, pâłž, vâlna, jâbalka*. U riječima *vûk, pa pûk, tûšt*, nalazimo, naprotiv, uobičajeno *u*.

5. Vokalno ili slogotvorno *r*, kao u mnogim čakavskim govorima, slijedi, u izgovoru, nakon parazitarnog vokala kakav je u našem slučaju *a*, što se vidi u primjerima: *pâršt, smârt, bâržo*.

6. V koje dolazi ispred poluglasa katkada se pojačava u *va*, katkada, opet, prvo gubi poluvokal, *i*, drugo, ako se udružuje sa zvučnim i bezzvučnim, ostaje vili se mijenja u *f*: *va njôj* i *f njôj*, *f kûće* i *va kûće*, *f pakâl* i *va pahlû*, *v ogânj*, *f pêć*.

7. Što se tiče ostalih vokala govor Dragozetića odudara od govora Cresa jedino u očuvanju vokala *e* na mjestu vokala *o* u oblicima imenica srednjeg roda i zamjenica u palatalnim dočecima. Prema tome: *mojè, naše, vrážje, bòžje*, a ne *mojò, nàšo, vrážjo, bòžjo*.

KONSONANTIZAM

1. I kod konsonantizma kao polaznu točku uzimamo jednu pojavu koja je zajednička i bitna za sve čakavske govore, odnosno, ponašanje glasovne veze *dj*, koja se u govoru Dragozetića uobičajeno mijenja u jednostavno *j*: *ròjen, jùre, tùji*.

2. Izgovor palatala *č* postaje uvijek umekšan, prema tome: *cè, covèk, cuvati* umjesto *ča, čovek, čuvati*.

3. Palatalno se *l* mijenja gotovo uvijek u *j*: *jubâf, zemjà, kâšaj*. Susreću se, međutim, i slučajevi u kojima se *lj* pretvara u *t*: *prijatel, ùle, lulât*.

4. Bezvučni, zvučni i palatalni sibilanti nisu zapravo ni sibilanti niti palatali, kao u štokavskom govoru, nego se svode na neki prijelazni fonem, koji je svojstven i nekim drugim čakavskim govorima; da bismo ga obilježili posebnim dijakritičkim znakom, svaki smo se put služili neprikladnim ucrtavanjem gornje točkice, kao u primjerima koji slijede: *šeštrâ, švôj, šîn, širòk, šit, dušâ; kožâ, žèt, žimâ, živòt, žût, ženâ*.

5. *M*, udružen s konsonantom ili na kraju riječi, postaje *n*: *brênce* (dem. od *breme*), *štûnka, tanbùrica; vidin, kòpan, dèlan*, što su oblici prezenta odgovarajućih glagola *vît* (štok. *vidjeti*), *kopât, dèlat*.

6. Velarno *h* općenito se čuva: *hût, mùha, krùh*; ne mogu se uzeti nego kao iznimke i stanoviti oblici glagola *htjèti*, kao što to čini Tentor za govor Cresa, budući da je u Dragozetićima uobičajen samo skraćeni oblik.

7. Grleno *g* na kraju riječi prelazi u *h*: *Bòh, dùh, pràh* za štok. *Bog, dug, prag*.

8. Što se pak tiče ostalih konsonanata: zvučni na kraju riječi ili u sklopu s konsonantom postaju bezvučni: *zòp* za *zob*, *gròst*, za *grozd*, *plòt* za *plod*, *ofcà* za *ovca*, *nòfci* za *novci*; *l*, na kraju riječi, ne mijenja se kao u štokavskom u *o*, nego ostaje kao u praslavenskom: *vàrtal, debêl, videh*; prednjonepčano *č* u konsonatnom se sklopu pretvara u *j*: *mogùjstvo, pokùjstvo*; *i* na početku riječi palatalizira se, premda ne tako osjetno, u *j*: *jigla, jime, jigra*; veza *gn* palatalizira se u *gnj*: *gnjit, gnjòj, njorit, l*, u konsonantskim sklopovima *kl* i *gl* i poslije palatalnoga vokala, mijenja se u *j*: *kjecât, kjèšca, g(j)išto*.

NAGLASAK I KVANTITETA

U pogledu naglasaka Tentor, raspravljajući o govoru Cresa veli: *«(...)est ist schwer in diesem Dialekte den Akcent, vielleicht besser seine Qualität, zu bestimmen, da man*

oft einen 'farblosen' Akzent zu hören meint, den ich bald als steigend, bald als fallend gehört habe» (M. Tentor, Op. cit., 159).

Iste bi se riječi mogle primjeniti i za govor Dragozetića; pa ipak valja pridodati da neodređenost naglasaka, kao uostalom u svakom jeziku i dijalektu, često ovisi o poziciji riječi, koja može stajati sama za sebe ili u rečeničnome sklopu.⁴

Položaj naglasaka je, gotovo uvijek, stariji u riječima koje u štokavskome imaju noviju akcentuaciju uzlaznoga tipa: *glavà, vodà; nogà, rukà* itd., dakle to su oni slučajevi u kojima je on istovjetan štokavskoj akcentuaciji koja se prenosi na prednji slog: *mètla, dèška, (j)igra*.

Dva su naglasaka koji prevladavaju, kao i u raznim čakavskim govorima, dugi i kratki silazni (*il lungo e il breve discendente*); mi ćemo ih označiti sljedećim dijakričkim znakovima: *súnce, mêšo, žlâto; tîkva, brîtvà, mòdar*. Tentor, međutim, govori i o trećem koji bi imao biti svojstven isključivo genitivu množine i koji on, budući da mu nalikuje uzlaznome tipu, bilježi znakom ' iz štokavskoga (npr.: *vlás, rúk, gláŕ*).

U Dragozetićima naglasak, ovisno o okolini, ima dodirnih točaka s nim u Cresu, no ipak je drugačiji, kao što je drugačiji od naglasaka govora susjednih sela, kao što su Filožići, Beli, Pridošćica.

Koje su mu značajke? Nećemo se upuštati u labirint hipotetičkih nagađanja, budući da to nadilazi okvire ovoga rada, kažimo samo da na kraju riječi naglasak pokazuje tendenciju skraćivanja: *glòh, konòp, šelùd*, i da se opaža težnja ujednačavanja naglasaka na samo jedan tip ili naglasnu intonaciju, unatoč njihovoj očitoj raznolikosti i mnogostrukosti.

Kažimo još da se prelazak naglasaka na proklitiku dešava samo u pojedinim frazama i da one, u takvim slučajevima preuzimaju ulogu priloga: *pòvodu, nâjedro, nâglavu* (ići po vodu, podići jedra, staviti na glavu).

MORFOLOGIJA

Tentor, uvijek govoreći o creskome govoru, na 168. stranici spomenutoga rada ustvrđuje: »(...)in der Morphologie ist starke Tendenz zur Ausgleichung und die Reduzierung der vielen slav. Deklinationen und Verbalformen bemerkbar«. Ovu tvrdnju, u odnosu na Dragozetiće, ne bi valjalo u potpunosti prihvatiti, budući da tadašnji govor, kao uostalom i svi čakavski govori, poštuje i čuva, u svojoj arhaičnoj strukturi, primjere konjugacijske i deklinacijske promjene u slučajevima koji su, u štokavskom, zbog pravila ili težnje asimilaciji, potpuno isčezli.

4 Valja podvući da izravan ili neizravan utjecaj talijanskog, naročito venetskog, ima izvjesna udjela u uvećanju složenosti problema, budući da je, iako ne u tolikoj mjeri, položaj naglasaka u načelu ondje zasigurno promijenio kvantitetu. (u produžetku tekst).

Imenice muškog roda

1. Kao u ruskom, bugarskom i slovenskom, izgubio se nastavak u vokativu jednine; on se još susreće jedino u frazama ili ustaljenim izričajima i u ulozi uzvika i uskliku koji se mogu shvatiti kao stari praslavenski supstrati ili kao najnoviji štokavski adstrati ili superstrati. Npr.: *Bôše môj, šínko môj, mûže môj*.

U potonjem se slučaju umjesto *u* koje se javlja u štokavskome potvrđuje uporaba jednačenja završetka (nastavka) na *e* osnove na nepalatalni suglasnik.

2. Lokativ jednine, zbog uobičajena procesa asimilacije, postaje jednak dativu jednine: *na konjù, v brodù, po vartù*; ali primjeri kao *f Crêse, f Koncè*, pored kojih se pojavljuju i oblici *f Crêšu i f koncù*, govore o očuvanju starog završetka na *e*. Takva se očuvanost, međutim, potvrđuje jedino u toponimima, što otkrivaju najočitije tragove kristalizacije.

3. U instrumentalu jednine postoje dva nastavka: onaj na *on* za osnove s nepalatalnim suglasnikom i onaj na *en* za osnove s palatalnim suglasnikom: *gošpo-darôn, brâton, volôn; ognjên, nožičen, konjên*.

Istovjetna se pojava susreće u dativu množine gdje na mjestu kasnijega nastavka na *ima*, svojstvenog štokavskome, stoji starije *on* odnosno *en*: Npr.: *frâtron, bravarôn, tovârôn; jâncen, krajên, šûncen*, u kojima je lako uočljivo kako se afrikata ponaša kao palatal.

4. Nominativ množine nikada se ne produljuje s *ov* ili *ev*, nego se prema tome veli: *ôini, popi, mûši, krajì* itd.

Grleni ili zadnjonepčani *k, g, h*, kao što se razabire iz primjera, katkada ostaju nepromijenjeni, a poneki se put mijenjaju u sibilante ili afrikate. Npr.: *urèh, urèhi; tarbùh, tarbùhi; glòh, glòhi i gloši; vârh, varši; Gàrk, Gàrci; lùk, lùki; šajik, šajii; vrâh, vrâzi; rôh, rôzi; Bôg(h), bôgi; prâh, prâgi, šnêg(h), šnêgi*.

5. Genitiv množine, koji gubi praslavenski poluglas, nema završetka kao u štokavskom, već je jednak nominativu jednine: *brât, pàrst, tovâr*; međutim, zbog kontanimacije s deklinacijom imenica ženskog roda na suglasnik, tipa *košt*, rabe se genitivi sa završetkom na *i*: *vôli, kônji, štôli*.

6. Akuzativ množine istovjetan je nominativu: *žûbi, vlâsi, žuji*.

7. U lokativu se sačuvao stari nastavak na *eh*. Npr.: *štolêh, pàršteh, vartêh*. Isto tako može se reći za instrumental prema kojem imamo *(š)šîni, (š)žûbi, (š)pirûni*.

Imenice srednjeg roda

1. Imenice srednjeg roda u deklinaciji imaju iste nastavke kao imenice muškog roda, osim dakako, nominativa, akuzativa i vokativa, koji su, kao i u svim slavenskim jezicima, međusobno istovjetni. Ipak je dobro spomenuti da lokativ jednine uvijek ima nastavak *u*: *f šelù, v okù, f jèžeru*, i da je, zbog kontaminacije s imenicama ženskoga

roda na *a*, katkada, u lokativu množine, pored uobičajenih oblika na *eh*, kao u muškom rodu, moguće naići na oblike na *ah*. Npr.: *pôjah, šelâh*.

Slična se pojava događa u instrumentalu, gdje se, bez ikakve prihvatljive razlike, može kazati: *ôn je prišâl dôma š dâvi i š darvâmi; švèšli i š vèšlami*.

2. *ôko* i *ûho* u jednini su uobičajeni, dok se u množini dekliniraju ovako: nom. ak. vok. *ôce, ûše*; gen. *ocîj, ušîj*; dat. *ocijan, ušijan*. i *ôcen, ûšen*; lok. *ocîjah, ušîjah*; instr. *ocîjami, ušîjami*.

Imenice ženskog roda

1. Genitiv jednine ima nastavke prema praslavenskom: *žikvi, crêkvi, šekiri*. Međutim deminutivi na *ica* umjesto *i* preferiraju *e*. Npr.: *pâllice, matikice, šlikice*. Riječ *devica*, gen. *device*, ne bi trebalo uzeti u obzir budući da je crkvenoga postanja; spomenimo, radi usporedbe, da njezino značenje ne potječe od 'djevica' nego je derivat od 'neudata', 'stara cura' ili jednostavno 'služkinja', 'dvorkinja' jer je to, prema običaju, sudbina neudatih ili vremesnih djevica.

2. Dativ i lokativ čuvaju stari završetak na *e*: *ženè, mâške, žàbe; f kùće, f škùje, na vecêrnje*.

3. Vokativ jednine istovjetan je nominativu.

4. U instrumentalu, umjesto nazalnog praslavenskog *a*, postoji *u*: *ž matiku, ž rukù, š šeštrù*.

5. Nominativ množine ima nastavak *i* (*bàcvi, brâdi, prâškvi*) dok *ofcà* daje *ôfce*, a deminutivi se na *ica* priklanjaju nastavku *e*: *telice, crêšnjice, vodice* (male vode, lokalitet).

6. Završeci genitiva, dativa i lokativa isti su kao u praslavenskom: *žên, ženân, ženâh*, a instrumental glasi *ženâmi*.

7. Na kraju dajemo primjer deklinacije na *i*. Jednina: *mišal*, gen. *mišli*, dat. *mišle*, ak. *mišal*, lok. *mišle*, instr. *s mišlu*. Množina: *mišli*, gen. *mišli*, dat. *mišlan*, ak. *mišli*, lok. *mišlah* i *mišleh*, instr. *mišlami* i *mišli*.

ZAMJENICE

O ličnim i odnosnim zamjenicama samo nekoliko zapažanja:

1. U dativu i lokativu jednine zamjenice za 1. i 2. lice umjesto štokavskih oblika *meni - mi, sebi - si* u Dragozetićima se rabe oblici: *menè - mi, tebè - ti, sebè - si*, u kojih je vidljivo čuvanje praslavenskog vokala *ě*.

2. Instrumental ima završetak na *u*: *manù, tobù, sebù* također svojstven praslavenskom.

3. U množini nalazim da je vrijedno spomenuti čuvanje starog nastavka, dakle: *š nâmi, š vâmi*.

4. Muški i srednji rod lične zamjenice za 2. lice jednine *ôn* u lokativu jednine glasi *njên* a u instrumentalu *š njîn*; finalno *n* lako se daje objasniti podsjetimo li se tipično čakavskog prijelaza ($m=n$) u nazala na kraju riječi.

5. U jednini se ženskog roda u 3. licu, u akuzativu primjećuje odsustvo kraćeg oblika *je*; on se zamjenjuje oblikom *ju*, pored kojega supostoji i dulji oblik *nju*.

6. Instrumental, kao i obično, zadržava stari oblik *š njû*.

7. Genitiv i akuzativ množine imaju stari oblik *jih*, akuzativ, međutim, kao što prethodno rekosmo, za neživa bića i životinje traži oblik *je*. Npr.: *ôn je je videl (voli); ki je parnêšal te darvâ?* (Tko je donio ta drva); *ôn je je parnêšal*.

8. U dativu se množine izgubio kraći oblik *im*; on se nadomješta duljim oblikom *njîn*. Kažimo i to da lokativ glasi: *njih* a instrumental *š šjîmi* (s njimi?).

ZAMJENICE I POSVOJNI PRIDJEVI

1. Što se tiče zamjenica i posvojnih pridjeva *môj, tvôj, švôj, njegov, njêvin*, umjesto *njêzin*, budući da sibilant postaje labiodentalom, i *nâš, vâš, njihov*, spomenimo da riječi *môj, tvôš* u promjenama rabe samo skraćeni oblik, dakle *môga, tvôga, švôga*, itd.; *mômu, svômu, tvômu*, a nikada *mojega, mojemu*, itd. Riječi *njegov, njêvin, njihov*, slijede deklinaciju određenih pridjeva, prema tome *njegôvoga*, itd.

2. U lokativu i instrumentalu jednine muškoga roda, umjesto različitih štokavskih oblika u Dragozetićima nalazimo uvijek *mojîn, tvojîn*.

3. U instrumentalu jednine ženskoga roda, umjesto *mojom, tvojom*, zbog podudaranja s deklinacijom na *a*, susrećemo uvijek *mojû, tvojû*. U množini valja prije svega napomenuti da nominativ, akuzativ i vokativ srednjega roda nemaju završetak *a*, nego *e*, svojstven ženskom rodu, dakle: *mojè kôla, nâše šelà, njihove têla*; na spomenutoj ćemo se pojaviti zadržati nešto više kada budemo govorili o pridjevima.

5. Lokativ ima tipičan završetak na *ih*, poput genitiva: *mojih, njihovih, njêvinih* itd. A u instrumentalu, kao i obično, arhaični su završeci: *mojîmi, tvojîmi*, itd.

6. Na isti se način ponašaju pokazne zamjenice *ov, ta, on* (štokavski *ovaj, taj, ona*), dakle, dativ jednine: *ovômu, tômi, onômu*; lokativ i instrumental: *ovîn, tîn, onîn*; instrumental ženskog roda: *ovû, tû, onû*. Množina: nominativ, akuzativ i vokativ srednjeg roda: *ovè, tê, onè*; dativ: *ovîn, tîn, onîn*; lokativ: *ovih, tih, onih*; instrumental: *ovîmi, tîmi, onîmi*.

Na ovome mjestu smatramo korisnim spomenuti da zamjenica *ta* (štokavski *taj*), sigurno zbog asimilacije s drugim dvama dobiva uvijek početno *o*, veli se prema tome: *otâ covèk, otômu, otîh*, itd.

Istovjetna se pojava događa sa zamjenicom (*o*)*takòf*; dok je obrnuta pojava sa zamjenicama (*o*)*no*liki, (*o*)*vo*liki, u kojima se o zbog istozvučnosti s *koliki*, često gubi.

7. U upitnih i odnosnih zamjenica nalazimo da je instrumental ženskoga roda *ku* jednak akuzativu; da srednji rod, kao i obično, završava sa *e* u množini te u nominativu jednine i množine postoji jedino oblik *ki*.

8. Umjesto *što* veli se *ce* (praslavensko č'), a deklinira se ovako: *cegà, cemù, cè, cîn* i *cên* (*po cên je tô?* = koliko košta?; *s cîn sí še lûpil?* = čime si se udario?); neće se nikada reći *s kin si se lupil*, kako je, prema Tentoru, običaj u gradu Cresu.

9. Za štokavsko čiji i u Dragozetićima postoji »*eine merkwürdige Form*«, odnosno: *kinjef, kinjeva, kinjevo*. »*Das wird*«, veli Tentor, »*eine Kontamination des Pronomens k'ij und des sbkr, possess. Elements wie in njegòf, njìhof, njêvin*« (Tentor, op. cit., 173).

10. Neodređene se zamjenice ujednačuju u deklinaciji ili prema ostalim zamjenicama ili pridjevima. Može se ustvrditi da su oni, u odnosu na štokavski, prilično rijetki i da između onih poimeničenih i onih adjektiviziranih ne postoji nikakva razlika. Npr.: *nèki* za štokavsko *neko, neki; niki* za štok. *niko, nikoj; švàki* za štok. *svako, svaki*.

I, kao marginalnu i zaključnu bilješku ovoga odjeljka, pridodajemo da se umjesto *svašta* kaže *švàceša*, umjesto *štogod* *cegòt* a umjesto *nešto* *nèc*.

PRIDJEVI

1. Upotreba određenih pridjeva mnogo je učestalija od upotrebe neodređenih pridjeva; iz čega proizlazi da *će* u genitivu i akuzativu najčešći oblici biti: *lèpoga, màloga, brižnoga covèka, pecènega mèša*.

2. Lokativ i instrumental čuvaju oblike na *in*: *malâdin, nôvin, lêpin*; pa, ipak, u lokativu m. i n. pojavljuju se neodređeni oblici na *u* i na *e*, također kristalizirani u raznim izrekama ili frazama poput *f belû* (u bijelom) *f carnû* (u crnom), *na tiše mira* (iznenada), *òp šuhe* (na zeleno).

3. Ženski rod u instrumentalu jednine čuva praslavenski nastavak: (*š*) *mlâdu, (š) štàru, vèlu* itd.

4. Srednji je rod istovjetan muškome u čitavoj jednini, osim, *dakako*, nominativa, akuzativa i voklativa, koji su, kao i u svim indoeuropskim jezicima, među sobom jednaki.

U množini, kao što je već naglašeno kad se govorilo o zamjenicama i zamjeničkim pridjevima, umjesto završetka *a*, svojstvena srednjem rodu, uobičajeno se pojavljuje nastavak *e*, svojstven ženskom rodu. Pojava se, koja se proširuje i na pridjeve koji se podudaraju s imenicama muškog roda, zbiva samo kada se radi o neživim bićima ili stvarima: osobe imaju privilegiju nepobitnosti svoje vrste. Npr.: *lèpe kòla*,

mlâde šelâ, vële môra; mâle poštolî, debêle volî, drâge prašci; ali: prâvi kopaci, jâki mladîci, vëli jûdi.

Ovakav se slučaj pojavljuje u drugim slavenskim jezicima i u drugim srpsko-hrvatskim govorima. Koji bi mogao biti uzrok takve pojave? Tentor govori o *Ausgleichungu*; ali nije dovoljno pozivati se na proces asimilacije, prema kojem bijahu *die Fem. Endungen* prije svega *die Neutra, mit ihren a Formen, dann die leblosen Dinge, zuletzt die Tiere*; potrebno bi bilo reći i zbog čega ovakav proces, odnosno objasniti radi li se o fonetskom zakonu ili o utjecaju društvenih konvencija na jezik. Naime, istina je da u arhaičnom srpsko-hrvatskom društvu žena na vrijednosnoj skali nije zauzimala naročito visok položaj, nego se prema njoj odnosilo kao prema kakvoj stvari; istina je također da se muškarac osjećao toliko ponosan na svoj individualitet da se držao nadmoćnijim i gospodarom stvari koje ga okružuju. Ali, je li to dovoljno? Ne, nikako! I onda? Ograničit ćemo se na to da je ovdje, po našem sudu, riječ prije svega o fonetskom zakonu ili o nekoj fonetskoj činjenici određenoj, moguće, slabom lingvističkom svijesću koju imaju seljaci, no, konačno, pitanje ipak ostavljamo »po strani«.

5. U množini se, kako genitiva tako i lokativa, čuva nastavak *ih*, svojstven praslavenskome. Takav se nastavak, kada se radi o osobama, pojavljuje i u akuzativu ili, bolje, akuzativ postaje genitivom. Npr.: *mlâdih, srêčnih, rêtkih; môre je pojêlo švih onih lêpih mornâri* (more je pojelo sve one lijepe mornare), *da bî mi imèt jâkih šîni* (da mi je imati snažne sinove!); reći će se, međutim, *ukrâlî šu mu jâko lêpe konjî* (ukrali su mu jako lijepe konje), *aroplâni šu žatopîli švè nâjveće brôdi* (avioni su potopili sve najveće brodove). Dalo bise navesti još takvih primjera, ali nije potrebno, dovoljno je upamtiti da se pojava odnosi dijelom i na ženski rod, ali samo dijelom, zato se može kazati: *bâhnul šon švih onih lêpih divôjak i švè lêpe divôjki* (poljubio sam sve one lijepe djevojke). Još jedna muška privilegija?

6. Instrumental, po običaju, ima završetak *imi*, svojstven praslavenskom: *š mlâdimi, š šlâbimi gârdimi.*

KOMPARATIV

Komparativ se tvori nastavcima *ji* i *eji*: *mlât, mlâji; tânak, tânji; rêdak, rêji; jâk, jâcji; têtzak, têtzi; debêl, debelêji; štâri, štâreji (štâreji u množini može imati i imeničku vrijednost, i tada znači 'roditelji')*; *câmi, carnêji*, itd.

Relativni se superlativ tvori kao i obično, odnosno, dodajući prefiks *naj*: *nâjlefcî, nâjbârzi, nâjboji*. Apsolutni superlativ dopušta i uobičajene priologe za uvećavanje: *jâko vëli, jâko dôar*, itd. I komparativi se i superlativi dekliniraju poput pridjeva.

PRILOZI

Ograničit ćemo se na popis nekih priloga koji su različiti od štokavskoga te bliski ili istovjetni u svim otočkim govorima: *blâže (blâže tebè = blago tebi), vanè (vani), nutrè*

(unutra), *nâšame* (biti dobro upućen u što), *škrôž-a* (kroz), *šiko-tàko* (tako, tako), *šéntân* (ovamo onamo), *vâje* (odmah), *žajâtu* (u zavjetrini, njem. *Wind-stille*).

BROJEVI

1. Glavni broj *jedân* u deklinaciji slijedi zamjeničku paradigmu: gen. *jenôga* (gubi se dental), lok. i instr. *jenîn*; u množini su genitiv i lokativ istovjetni: *jenih*, dok u instrumentalu stoji *jenîmi*.

2. *Dvâ, trî, cetîri* dekliniraju se ovako: gen. i lok. *dvih, trih, cetirih*; dat. i inst. *dvîn, trîn, cetîrin*; dvîmi, trîmi, cetîrimi.

3. Nakon *dêset* i dalje se veli: *jedanâjst, dvanâjst, trinâjst... ošovnâjst... trêjšet*; ostali se podudaraju sa štokavskim.

4. Od *što* i dalje veli se: *dvêšto* i *dvê štôtini, trî što*, itd.

5. Umjesto *treći* kaže se *trêti*. U pridjevskih i imeničkih brojeva postoje samo pridjevski oblici: *dv216je* (*dvojica* je riječ koja se koristi za označavanje jednog rudimentalnog muzičkog instrumenta od dviju trski) i *trôje*; ostali, tipični u štokavskom, u Dragozetićima nedostaju.

GLAGOLI

1. **Prezent.** U govoru Dragozetića nastavci za prezent isti su kao u štokavskom, osim uobičajene promjene *m* u *n* u prvom licu jednine. Npr.: *vidin, pijèn, kôpan, pletèn*, itd.

2. U trećem licu množine gotovo svi glagoli mogu imati nastavak *e, u*. Npr.: *pletû* i *pletèju, vide* i *vidiju, špe* i *špijû, vrîšću* i *vrîšćeju*. Evidentno je da ova pojava postoji zbog analogije ili kontaminacije s običnim nastavcima *ju* ili *aju*. Valja pridodati da, kad isti glagol može imati dva nastavka, onaj se drugi preferira u slučajevima kada treba označiti kakvu produženu radnju; ali to nije ustaljeno pravilo.

3. Nedostaju imperfekt i aorist; oni se u pravilu zamijenjuju perfektom: *ja šon bìl; ja šon hodfil; ja šon (j)imêl*. Takva se pojava pojednostavljivanja može sresti i u ostalim susjednim i udaljenijim govorima; vjerujemo da se to može protumačiti s jedne strane utjecajem venetskog dijalekta, koji ne poznaje aorist, a s druge, prirodnom težnjom mnogih govora da rabe mnogo jednostavnije glagolske oblike. Pa ipak se pojavljuju tragovi staroga imperfekta glagola *biti*, ali samo u trećem licu jednine i to u ustaljenim govornim izrazima koji su petrificirani. Npr.: *biše ti bìt bòji; biše ti mu rêc; biše ti ne pôc* (trebao si biti bolji, trebao si mu reći, nisi trebao ići).

4. Pluskvamperfekt se tvori s perfektom *i*, naravno, dodatkom participa prošlog glagola *biti*. Npr.: *ja šon bìl rêkal; ti šî bìl udêlal; mi šmò bili šli* (bijasmo išli).

5. Imperativ često ima dva oblika. Npr.: *pokâš - pokâšmo - pokâšte; pokaži - pokažimo - pokažite; nôš - nôšmo - nôšte; noši - nošimo - nošite*. Ostali glagoli imaju

samo jedan oblik. Npr.: *pleti - pletimo - pletite; tuci - tucimo - tucitr; reci - recimo - recite*.

Glagol *vit* (štokavski *vidjeti*) ima sljedeće oblike: *vij - vjimo - vjite*. Glagol *jêst*: *jêj - jêjmo - jêjte*. Tako i glagol *povêc* (štokavski *povidjeti*) i njegove složenice: *povêj - povêjmo - povêjte; zapovêj -mo -te*, itd.

6. Futur prvi je uobočajan, kao i u štokavskom. Npr.: *jâ ću ucit; mi ćemo pârtit* (mi ćemo otići); *vî ćete govorit*.

Futur drugi tvori se uz pmoć oblika *bûden - bûdeš - bûde - bûdemo - bûdete - bûdu i bûdeju*.

7. Kondicional se tvori uobičajenim putem, u sprezi s glagolom *biti*, koji se konjugira: *bin - biš - bi - bimo - bite - bi i biju* (*da biš mi biš rèkal, bin biš prišâl* = da si mi rekao, bio bih došao).

8. Gerundiv prezenta gubi finalno *i*: *hòdec, tekûc, govòrec*. Gerundiv perfekta se izgubio. Neki se put zamijenjuje oblikom *budûc* (*da je to tàko bilo*); *budûc* (*da si mu švè rèkal*); drugi put, s većom učestalošću, temporalnim oblikom: *kada si biš žlòcest, ću te kaštigât* (zato što si bio zločest, kaznit ću te).

9. Particip prošli aktivni čuva stari nastavak *t*: *pâl, brâl, cuvâl*, itd.

Particip pasiva općenito čuva oblike na *jen, jena, jeno* i *n, na, no*: *ubijen, prolejên, nâgnjen, žâklan*, itd. Jednostavne riječi imaju novije oblike na *t*: *karcât, ûdat, nâdut*; a moguće je navesti slučaj, krajnje sporadičan, participa s dvama oblicima: *žâspan* i *žâspat, uženjên* i *uženjêt, požânnen* i *požânjet*, ali sa značenjem pomalo različitim, budući da drugi označava dovršeniju radnju.

10. U infinitivu se, kao što već rekosmo, redovito gubi finalno *i*: *vît, kupit, zajêt*, itd.

Čini nam se da je ovaj gubitak determiniran, prema analogiji, praslavenskim supinom, koji, kao što je poznato, završava suglasnikom i ima vrijednost glagolske imenice, što se koristi s glagolima kretanja, kao u latinskome.

11. Kao usputnu bilješku čini nam se uputnim izvijestiti o ponašanju nekih glagola.

Glagoli tipa *pec* - *pecên*, za razliku od sličnih u ostalim čakavskim govorima, imaju u trećem licu množine grleno *k* i *g* iz štokavskoga. Npr.: *štrigû, tukû, pekû*; ali, osim navedenih oblika, supostoje i kontaminirani oblici na *eju*: *pecèju, štrižèju, tucèju*.

Ali glagoli *moć* i *pomòc* imaju *mòru* i *pomòru*, pored *mòreju* i *pomòreju*.

Glagol *mlêt* imaju sljedeću konjugaciju: *mêjen - mêješ - mêje - mêjemo - mêjete - mêju - mêjeju*; imp.: *mêj - mêjmo - mêjte* i *meji - mejimo - mejite*; part. pas. akt.: *mlêl - mlêla - mlêlo*; part. pas.: *(ša)mêjen, (ša)mêjena, (ša)mêjeno*.

Glagoli se *pòšnet* i *žèt* konjugiraju ovako: prez. *pòšnen -eš -e -mo -te -neju*; part. pas. akt. *pòš -nel -la -lo*; part. pas. *pòšnjen -na -no*; *žàmen -eš -e -mo -te -mu -eju*; part. pas. akt. *žêl -la -lo*; part. pas. *žàmet -ta -to*; *žàmen -na -no*.

Glagol *jêst* konjugira se ovako: *jên - jêš - jê - jemò - jestè - jedû*; imp. *jêj - jêjmo - jêjte*; part. pas. akt. *jêl - jêla - jêlo*.

Od glagola *biti* postoji samo kraći oblik: *sòn - sì - jè*, itd.; oblik negacije glasi: *nišòn - niši - nî - nišmò - ništè - nišû*; imp.: *bùdi - ne bùdi*.

Glagol *htjeti* glasi *tèt: cû cêš - cê - cêmo - cète - cêju*; neg. *nêcû, nêcés*, itd., *nêceju*.

NAPOMENE O SINTAKSI

1. **Imenice:** strane riječi, kao što se može vidjeti iz maloga rječnika, čuvaju rod iz jezika porijekla: *mûl*, im. m. r. (tal. *molo*); *riva*, im. ž. r. (tal. *riva*); *lancûn*, im. m. r. (tal. *lenzuolo*).

Sve su one muškoga roda, za razliku od štokavskog, *glâd, kâp, žvôn, večer*.

Zbirna imenica *brâća* rijetko se rabi, i to u frazama ili izrekama kopje se čine lokalnima. Npr.: *slòžna brâća kùcu grâde a neš lòžna ju razgrâde*. Mnogo je uobičajeniji, međutim, oblik množine: *brâti*. Npr.: *Moji brâti su jâko dòbri*.

2. **Pridjevi:** Kao u svim jezicima i dijalektima, i u govoru Dragozetića neki pridjevi imaju vrijednost imenice. Npr.: *mlâ, mlâ* (vjerenica, vjerenici); *mâli, mâla* (dječak, djevojčica); *slêpi* (slijepac); *štâri* (starac); *vânjski* (*Landbewohner*, onaj koji prebiva »izvana«, odnosno na periferiji). Njihova je deklinacija istovjetna pridjevskoj.

U upotrebi posvojnog pridjeva učestao je prijedlog *od (ot)*. Npr.: *štôl jima nôgi od darvà*, ne *darvène*, *ovè švečice su od ôška*, rijetko *vošćene*; *brôd od želèža*; *želèžni* je pridjev u upotrebi tek nekoliko zadnjih godina.

U patronimika se susreću gotovo isključivo oblici posvojnoga pridjeva. Npr.: *Grândićef, Mémovicin, Grùsof, Brôžov, Dumâcićev*, itd.; rijetko se čuje: *od Grùša, od Grândića*. U množini, kako već ranije istaknusmo, pridjev koji se odnosi na stvari i životinje uvijek je ženskoga roda.

3. **Padeži:** U Dragozetićima se, kao i u Cresu, umjesto jednostavna genitiva često rabi genitiv s prijedlogom *od*. Npr.: *kôža od ofci, mêšo od jânca, mužôl ot štaklà* (staklena čaša); pojava je nastala očito pod uplivom talijanskog *di*.

Genitiv pokvaliteti često preferira da bude razriješen odnosnom rečenicom. Npr. umjesto: *onî jûdi dòbrog sârca* veli se: *onî jûdi ki jîmaju dòbro sârce*.

Lokativ se vrlo često koristi bez prijedloga: *kedè ti je mùs? Kùće, Dragožêtićah, crêe, Filòžićah*, itd. no iste primjere može popratiti prijedlog *fili v*.

Instrumentalu uvijek prethodi prijedlog *s*. Npr.: *Òn žanje š kòšu; ùci ž dòbru v ôju; tirajte ga ž rukâmi* (tjerajte ga rukama). S glagolima *štàvit, postàvit, žvât, cinìt*, itd. nikada se ne upotrebljava instrumental kao u štokavskom: *žvâli šu ga komandânta a ne komandânton*.

4. **Prijedlozi:** Genitiv kao i u štokavskom dolazi sa sljedećim prijedlozima: *prèš(ž)* (štok. *bez*); *kòl* (štok. *kod*); *òkolo* (štok. *oko*); *prěj* (štok. *prije*); *našrèd, pošrèd* (štok. *sred*); *pòkle* (štok. *poslije*).

Pròtiv je prijedlog koji se često zamijenjuje odgovarajućim talijanskoga porijekla *kûntra* (tal. *contro*, 'prema'), što sada dolazi uz dativ. Npr.: *òn je šàl kûntra tebè, a tî kûntra njemù. Kûntra*, međutim, može značiti i 'protiv', od talijanskog 'sukob' (*incontro*). Npr. *òn je šàl kûntra Taliànom*.

Mimo je prijedlog koji se često rabi i dolazi uz genitiv umjesto za akuzativ.

5. **Zamjenice:** Prirok zamjenice *Vi*, u smislu izricanja poštovanja, uvijek je u jednini. Npr.: *Vî šte tô rèkal, da bìte mi Vî lîst napisâ!*

U smislu najvećega poštovanja jest, odnosno bio je uporebljavan lik *oni* s glagolom u množini. Npr.: *prišlà šon, àko bi mi jenù màšu reklì*. Takav bi oblik mogao biti određen talijanskim *Ella* (tj. *Vi*).

Umjesto odnosnih zamjenica *tî, òn* itd. Npr.: *tî šì tô kupìl žâ te; òn jè žâ nj, šadâ mòrate vî ža vâš!* Rijetko se veli »*žâ še*«.

TRANSKRIPCIJA RAZGOVORA DVIJU ŽENA OD 70 GODINA

Danâš mi je Jurìc prišâl, ja nišòn ga moglià dòškat aš već je dèset lèt da je ća od kùci. Vapòr je prišâl na Porožinu òkolo trih ùr, i já šòn mišlela da će mi màli prît dôma na pèt i pòl; mišlela š>on pòc na škûntar i žatò šon še bilà probalklà, ma kadà je bilò pèt ùr on već je bìl na plašè. Ja šòn mu rûki òkolo vrâta hitila i pòšnela šòn plâkat. Ja bin bilà têla da mi šve lèpo povè kako žîvi i ce je videl po švétu, ma vâjda ga ni bilò vòja aš je trudân bìl. Dalà šon mu jèšt pa šon slà môga mùža zvât. Mômu mùžu je mìlo prišlò i debòto ni tël dèlo puštìt prej nôci. Kadà je pak dôma prišâl, žnâte ce je nâjprej šînu rèkal? »Falà Bògu da šì mi prišâl aš jìman màlo fâš kedè ne mòre prît tovar pa cès mi jùtro pòc je ponèšt na štòžu«. Ondà šon já mômu mùžu reklà: »Hòte, hòte ćà, pùšte fâši nèka štojè kadè šù, a Jurìc ni šigùro prišâl dôma ža dèlat«. I žnâte Màre kòliko mi še je dôma fermâl šîn? Šàmo trî dâni, a ondà je pârtil, i Bòk žnâ kadà će još prît; rèkal je da će ovò drùgo lèto; ma covèk propòni a Boh dispòni.

Ne bùdi še ne Àndre tužila, almèno tvòj je prišâl, a môj kí žnâ kadà će, i kí žnâ ko cè? Já šon še već debòto naucila pâtìt, ma ce cès i ako je lârgo manè še parâ da mi je ovdè môj Tònic, já ga švâki dâni vîdin i švâku ùru. Ma takò ti je živòt, mi ròdimo šîni, a drùgi ih užîvaju. Ma šâmo da dobrò žîve i da ne obolnèju, švemù jè remèdija, ovdè

va šelù smò še vèc švi naucìli, aš jã mišlin da nř nikoga ki nřma kogagòt ot famêji cã,
i fòrsi nikàt vec še necêju švi pokùpit.

Šadã vajã rên cã aš ko me mùz ovdè nãjde ce vèro prãvo imèt rèc da mi ženi
šmò čakulônki. Bôh Mãre, Bôh! A Boh Ândre, i jã, i ja vajãrên, aš vajã jòs vecêru sprãvin
magâr ko me ni vôja jèšt.

(Odobreno za tisak 31. kolovoza 1959)

Naslov izvornika: Mario Sintich, *Note sul dialetto di Dragozetti*, Estratto dagli ATTO DELL'ISTITUTO VENETO DI SCIENZE, LETTERE ED ARTI, Anno accademico 1958-59 - Tomo CXVII - Classe di scienze morali e lettere. Venezia, Officine grafiche Carlo Ferrari, 1959. str. 213-233. S talijanskog preveo Irvin Lukežić.